

در معماری و بناهای تاریخی

در معماری شهر کهنه کابل



نوشته :

مهندس حشمت الله
Ketabton.com
ماه: قوس / سال ۱۴۰۸



مشخصات کتاب:

نام کتاب: یک بام و دو هوا در معماری شهر کهنه کابل

نوعیت کتاب: معماری

نوشته: داکتر مهندس حشمت الله اتمر

طرح جلد: داکتر مهندس حشمت الله اتمر

صفحه آرایشی:

ناشر:

تعداد چاپ: ۲۰

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ ماه قوس - سال ۱۴۰۸ هجری شمسی

شماره و تس اپ: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

ارتباط الکترونیکی:

atmar_hashmatullah@yahoo.com

حق چاپ و نشر محفوظ است:

کلیه حقوق اعم از باز نویسی، چاپ و تکثیر، نخسه برداری، ترجمه و فلم سازی پیکرد قانونونی دارد. نقل مطلب با ذکر ماخذ به معیار های پذیرفته شده بلا مانع است.

فهرست

صفحه	عنوان
۱	پشتی نخست
۲	بسم الله الرحمن الرحيم
۳	مشخصات کتاب:
۴	فهرست
۷	مقدمه
۹	معلومات عمومی در مورد شهر کابل
۱۲	محتویات
۱۳	نام (اسم)
۱۵	تاریخ
۱۶	نقشه گسترده گی شاهنشاهی کوشانی‌ها
۱۷	نقاشی دیوارهای مستحکم بالا حصار کابل
۱۸	پیش از اسلام
۱۹	حمله مسلمانان
۲۰	اصطخری، ۹۲۱ میلادی
۲۱	دوره تیموریان و مغولان
۲۱	امپراتوری درانی
۲۲	قرن بیستم
۲۵	جنگ‌های داخلی
۲۵	جغرافیا
۲۵	دریاچه و بند قرغه

کوه‌ها	۲۶
آب و هوا	۲۶
محیط زیست	۲۷
ناحیه‌ها	۲۸
تقسیمات شهری کابل	۲۹
ترابری	۳۰
راه‌آهن	۳۰
جاده	۳۱
تکسی	۳۲
بس و بس‌های برقی	۳۳
گذرهای شهر کهنه کابل	۳۳
معماری شهر کهنه کابل	۳۹
نکات مشترک و متفاوت در معماری شهر کهنه کابل	۳۹
۱- نکات مشترک	۳۹
۱-۱- تهداب‌ها	۳۹
۱-۲- دیوارهای منزل اول و یا هم‌دیوارهای احاطه	۴۲
۱-۳- دهلیزها	۵۲
۱-۴- دروازه‌های دهلیزها	۵۲
۱-۵- زینه‌های داخلی در دهلیزها	۵۷
۱-۶- پوشش بین منازل	۵۹
۲- نکات متفاوت (مختلف) ارسی‌ها، دهلیزهای بدون دروازه و کلکین‌ها	۶۶

۲-۱- ارسی ها	۶۶
۲-۲- دهلیزهای بدون دروازه	۷۹
۲-۳- کلکین ها	۸۹
نتیجه گیری	۱۰۲
ماخذ	۱۰۴
لست کتاب های اپ شده	۱۰۵
لست کتاب های تحت کار	۱۱۱
در صورت وقت و امکان	۱۱۲
پشتی صفحه آخر	۱۱۳

مقدمه

حمد بی پایان و سپاس بی‌عدّ، اختصاص به ذات مقدّس حضرت حقّ جلّ و علا دارد که کاخ هستی و جهان آفرینش را برای تکامل وجود انسان آفرید، و انسان را برای عبادت ذات اقدس خود و حقیقت عبادت، بدون شناخت حقیقت عبودیت و معرفت حاصل نشود. پس معرفت ذات او سبحانه و تعالی و اسماء حسنی و از جمله علل غائیّه و نهائیّه پیدایش عالم تکوین است. و مقصد اقصی و هدف انسانی از معرفت، خضوع و خشوع در مقابل حضرت حیّ قیّوم، و صبغة عبودیت به خود گرفتن، و لباس ذلّ و مسکنت بنده گی در قبال عزّ کبریائیت او پوشیدن، و تمام عوالم وجود را آیه و مرآت حقّ دیدن، و از کربوه های خود منشی بیرون آمدن و به ذروة اعلاّی اقرار و اعتراف و فناء و اندکاک در وحدانیت ذات حقّ رسیدن است .

خواننده گان گرامی!

اینبار خواستم معلومات علمی و مسلکی را در مورد نکات مشترک و مخالف در معماری شهر کهنه کابل شریک سازم، تا باشد معماران جوان عزیز را متوجه ساخته، و آنها نیز بتوانند کاری بهتر را در طراحی سبک های معماری اسلامی و وطنی با مواد ساختمانی محلی برای وطن خویش انجام دهند، آنچه را بیگانه گان به صفت راه و روش های غیر اسلامی می خواهند در کشور عزیز ما عملی نمایند جلوگیری به عمل آورده تا مصدر خدمت به وطن جنگ زده خویش گردند.

بار پروردگار!

راه خود را برای ما آسان کن، بطوریکه غیر از تو نبینیم و نشناسیم. و ذات و هستی ما را به مقام فنا برسان، تا شائبه ای از انانیت و استکبار در وجودمان نباشد، و سرا پا بنده محض و عبدِ رقّ تو بوده باشیم.

با عرض حرمت

داکتر مهندس حشمت الله اتمر

معلومات عمومی در مورد شهر کابل

مختصات: ۳۴°۳۲' شمالی ۶۹°۱۰' شرقی

ولایت - ولایت کابل

ولسوالی - ولسوالی کابل

تعداد ناحیه ها - ۲۲

انتخاب به عنوان پایتخت - سال ۱۷۷۶ میلادی

مدیریت

• نوع شهرداری

• شهردار

• مساحت مجموعی ۲۷۵ sq mi ۱۰۶ km مربع

• خشکه ۲۷۵ sq mi ۱۰۶ km مربع

• آب ۰ sq mi ۰ km مربع

بلندی ۱۷۹۱ متر (۵۸۷۶ پا)

جمعیت (در سال ۲۰۲۰ میلادی)

• جمله ۴,۴۳۴,۴۵۰ نفر

نام اهلیت (ها) کابلی

منطقه زمانی یوتی سی +۴:۳۰

(وقت استاندارد افغانستان)

کود پستی ۱۰۰X, ۱۰۱X, ۱۰۵X, ۱۰۶X

پیش شماره (های) تلفن +۹۳

تسلط - امارت اسلامی افغانستان

وبگاه - km.gov.af

کابل - پایتخت افغانستان مطابق تخمین سال ۲۰۲۰ میلادی با جمعیتی حدود ۴'۲۰۰'۰۰۰ نفر و مساحتی حدود ۱'۰۲۳ کیلومتر مربع است که در ولایت کابل واقع شده است. مرکز این شهر، شامل بافت کهنه و قدیمی آن می باشد که مناطق پل خشتی، خوابگاه، کاه فروشی، مرادخانی، ده افغانان، چنداول، شوربازار، سراجی و باغ علیمردان را در بر می گیرد. کابل همراه با دیگر توابع (ولسوالی ها)، جمعیتی بالغ بر ۴'۳۷۲'۹۷۷ میلیون نفر و مساحتی در حدود ۴۲۵ کیلومتر مربع دارد و در آن از همه قومیت های اصلی افغانستان زنده گی می کنند. براساس شواهد رشد شهرنشینی حکایت از مهاجرت گسترده از سایر نقاط افغانستان به این شهر دارد. بر این اساس کابل نود و چهارمین شهر بزرگ جهان و در رده پنجمین شهر جهان از نظر سرعت رشد جمعیت قرار دارد.

کابل مرکز اداری و سیاسی افغانستان می باشد و در ۱'۷۹۱ متری بالای سطح بحر در دره ای دراز و باریک میان کوه های هندوکش را شکافته و در درازای دریای کابل امتداد یافته است. این شهر همراه با قندهار، هرات و مزار شریف توسط شهراه های حلقوی که در سرتاسر کشور امتداد یافته اند وصل شده است. کابل همچنین مسیر اصلی شاهراه جلال آباد که به سوی پیشاور پاکستان می رود می باشد.

محصولات اصلی کابل شامل میوه تازه و خشک، قالینچه افغانی، چرم و محصولات پوست گوسفند، لباس ها و اسباب محلی و نسخه های محصولات باستانی می باشد. جنگ های ۱۹۷۸-۲۰۰۱ میلادی این صنعت را مختل کرده و به اقتصاد صدمه بسیاری وارد کرد.

شهر کابل قدمتی ۳۵۰۰ ساله دارد؛ پادشاهان بسیاری سال ها روی شهر به خاطر موقعیت استراتژیکی آن که در طول مسیرهای جنوب و مرکز آسیا قرار گرفته جنگ می کردند. کابل در طول تاریخ توسط

امپراتوری های بزرگ زمان خودش حکومت می شده است. در حدود ۵ قرن پیش از میلاد مسیح توسط هخامنشیان و بعد ترها توسط سلوکیان، پادشاهی موریاء، کوشانیان، ساسانیان، سلسله مغولان، صفویان، غزنویان و غوریان اداره و کنترل می شده است. از سال ۱۵۰۴ تا ۱۵۲۶ میلادی، کابل به عنوان مرکز رسمی بابر، سازنده امپراتوری مغولان هندوستان بود. پس از آن تا سال ۱۷۳۸ میلادی زیر سلطنت دهلی بود، که نادر شاه و نیروهای افشاریان به گورکانیان حمله کردند. پس از مرگ نادرشاه در ۱۷۴۷ میلادی، شهر به دست احمد شاه درانی افتاد که بسیار سریع آن را در کشور تازه تأسیس افغانستان اضافه کرد. در ۱۷۷۶ میلادی، تیمورشاه درانی کابل را به پایتخت افغانستان مبدل ساخت. از سال ۱۹۸۰ میلادی، با شروع جنگ بر ضد اتحاد جماهیر شوروی از سوی مجاهدین، شهر به دست گروه های جنگ طلب متفاوتی افتاد. در بین سال های ۱۹۹۲-۱۹۹۶ میلادی که جنگ داخلی میان گروه های مسلح رقیب و مخالف یک دیگر درگرفت و منجر به حکومت چهار ساله طالبان شد؛ هزاران نفر از شهروندان کابل و مردم غیر مسلح کشته شدند و باعث وارد آمدن صدمات جدی به زیر ساخت های کابل و مهاجرت های گسترده مردم از کابل و سایر نقاط افغانستان به کشورهای همسایه شد. پس از سقوط طالبان در نوامبر ۲۰۰۱ میلادی، پس از حمله نیروهای نظامی آمریکا و سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) به افغانستان، حکومت وقت با همکاری سایر کشورها و سازمان های بین المللی فعالیت خود را جهت بازسازی زیرساخت های از دست رفته کابل آغاز کرده است؛ اگرچه حملات انتحاری طالبان و دیگر شبه نظامیان روند بازسازی کابل و افغانستان را کند کرده بود و شهر کابل هر از چندگاهی شاهد حملات انتحاری با هدف ضربه زدن به حکومت که جان شماری از شهروندان بی

گناه را می گرفت، بود. شهر در حال حاضر توسط طالبان برای بار دوم اداره و کنترل میگردد.

محتویات

نام	۱-
تاریخ	۲-
قدمات	۱.۲
پیش از اسلام	۲/۲
حمله مسلمانان	۳.۲
دوره تیموریان و مغولان	۴.۲
امپراتوری درانی	۵.۲
قرن بیستم	۶.۲
جنگ های داخلی	۷.۲
جغرافیه	۳-
آب و هوا	۱.۳
محیط زیست	۴-
ناحیه ها	۱.۴
اقتصاد	۵-
ترابری	۶-
هوایی	۱.۶
راه آهن	۲.۶
جاده های قیر و خامه	۳.۶
تکسی	۴.۶
بس و بس های برقی	۵.۶

- ۷- گرد شگری (توریزم)
- ۸- مردم
- ۹- ورزش (سپورت)
- ۱۰- کابل جدید
- ۱۱- شهرهای خواهر
- ۱۲- جستارهای وابسته
- ۱۳- نگارخانه
- ۱۴- پیوند به بیرون

نام (اسم)

کابل یکی از قدیمی ترین شهرهای دنیا است. در کتاب مقدس ویدا به نام «کبه» (Kabha) و در پارچه های اوستا از آن به نام «کوب ها» (Kobaha) یاد می شود. نویسنده گان کلاسیک یونانی آن را «کوفن» (Kophen) یا «کوفس» (Kophfs) و «کووا» ثبت کرده و همچنان مردم فارس و ارستو این شهر را «خوسپس» (Khoaspes) خوانده اند.

کابل از دیدگاه کتاب مهاباراتا هندوان، بهشت و جایگاهی تفکر برای خداوندان خوبی بوده و آن را در سانسکریت به نام اردهستانه یا عبادت گاهی مقدس حفظ کرده اند.

معنای نام کابل ناشناخته است، اما واژه نامه مختصر اسامی مکان های جهانی آکسفورد خاطرنشان میسازد که مطمئناً قبل از ظهور اسلام زمانی که کابل مرکز مهمی در مسیر هند و جهان یونان بود، وجود داشته است. در قرن هفتم میلادی، یک پژوهشگر چینی به نام شونگ چونگ، در نبشته های خویش مشهور به هیوان تسینگ این

شهر را «کافو» (Kaofu) می نویسد. وی چنین برداشت می کند که در حقیقت این شهر زیبا مسمی به دریای کافو می باشد که از قلب آن می گذرد، وی می افزاید که آریایان قدیم از لحاظ دینی اهمیتی ویژه به این شهر داده و آن را «کوب ها اردهستانه» (Kobaha Urddhastana) یا محل بلند پایه گفته اند. این ناحیه به کابلستان نیز معروف بود. الکساندر کونینگام (متوفی ۱۸۹۳ میلادی) در قرن نوزدهم افزود "Kaofu" که توسط چینی ها ثبت شده است به احتمال زیاد نام "یکی از پنج قبیله یوچی یا تخاری" بوده است. وی افزود که این قبیله نام خود را به این شهر پس از اشغال آن در قرن دوم قبل از میلاد، دادند. طبق دائرة المعارف دنیای مدرن آکسفورد، این «احتمالاً یک فرضیه به نظر می رسد» همان طوریکه مورخ افغان میر غلام محمد غبار (۱۸۹۸-۱۹۷۸ میلادی) نوشت که در اوستا (کتاب مقدس زرتشتی)، کابل به عنوان Vaakereta (وائیکریتا) شناخته می شد، در حالی که یونانیان از دوران باستان از آن به عنوان Ortospa (ارتپسانه) به معنای «مرتفع» یاد شده است، که با کلمه سانسکریت Urddhastana (اردهستانه) مطابقت دارد که در مورد کابل اطلاق می شد. بطلمیوس جغرافیه دان یونانی (متوفی ۱۷۰ میلادی) کابل را کابورا ثبت کرد.

طبق یک افسانه، می توان دریاچه ای در کابل پیدا کرد، که در وسط آن می توان "جزیره خوشبختی" را دریافت، جایی که خانواده ای شاد از موسیقی دانان زنده گی می کردند. طبق همین افسانه، این جزیره با دستور یک پادشاه از طریق ساختن (پل "pul") ساخته شده از (کاه "kah") می تواند قابل دسترسی باشد. نام کابل بدین ترتیب در نتیجه ترکیب این دو کلمه (کاه پل "Kahpul") ایجاد شد. طبق دائرة المعارف اسامی مکان های جهانی آکسفورد، "این پیشنهاد که این اسم از ریشه عربی "قبال" گرفته شده بعید است".

این که نام کابل برای اولین بار چه وقت استعمال شد مشخص نیست. با این حال، دائرة المعارف دنیای مدرن آکسفورد می نویسد که این نام «در پی تخریب کاپیسا و دیگر شهرهای واقع در افغانستان فعلی توسط چنگیز خان (حدود ۱۱۶۲ تا ۱۲۲۷ میلادی) در قرن سیزدهم» برجسته شد.

تاریخ

جغرافیای ریگویدا، با نام 'هفت رود'، که دره رود کابل را که در نقشه بنام 'کوبها' (Kubha) دیده می شود، در برمی گیرد. دره کابل قدمتی ۵۰۰۰ ساله دارد. واژه «کابها» (به انگلیسی: Kubhā) در حدود ۵۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح در ریگویدا و اوستا یاد شده است که از دریای کابل یاد کرده است. ریگویدا این شهر را به عنوان شهری آرمانی تحسین می کند و می نویسد تصویری از بهشت در کوه های آن مجسم شده است. نظریه های دیگری اظهار می کنند که این شهر در بین ۱۵۰۰ تا ۲۰۰۰ سال پیش از میلاد مسیح تشکیل شده است. جایی که کابل واقع شده است، پیش از آن که توسط شاهنشاهی پارس ها، هخامنشیان فتح شود بخشی از امپراتوری مادها بوده است. مرجعی به نام "کابورا" وجود دارد که به واسطه فرمان روایان شاهنشاهی هخامنشی (داریوش بزرگ، داریوش دوم و داریوش سوم) تألیف شده، که بعدها پایه ای برای استفاده نام کابورا (Κάβουρα) توسط بطلمیوس شد. آنجا مرکز مز دیسنا بود که بعدها با آیین بودا و آیین هندو همراه شد.

نقشه گسترده گی شاهنشاهی کوشانی‌ها

اسکندر مقدونی این شهر را بعد از غلبه بر امپراتوری هخامنشیان در ۳۳۰ قبل از میلاد فتح کرد. بعد از مرگ اسکندر، این ناحیه پیش از اینکه به دست شاهنشاهی مائوریا بیفتد، قسمتی از امپراتوری سلوکیان محسوب می شد. در دوره موریان، تجارت به دلیل وزن ها و معیارهای معادل رونق گرفت. تأسیسات آبیاری برای مصارف عمومی که منجر به افزایش برداشت محصولات می شود توسعه یافت. مردم به عنوان صنعتگر، جواهرساز و نجار اشتغال داشتند، اسکندر این ها را از آریایی ها گرفت و زیستگاهی متعلق به خودش ایجاد نمود، اما سلوکوس نیکاتور آنها را به ساندروکوتوس (چاندرا گوپتا) در شروط ازدواج مختلف نژادی و ۵۰۰ اسرا سیرد.

در دومین قرن قبل از میلاد دولت یونانی بلخ کابل را از ماوریان گرفته به تصرف خویش درآورد. پس از آن زیردستان آنها امپراتوری هند و یونانی شهر را در اواسط قرن دوم قبل از میلاد به دست خود گرفتند. باختری ها شهر پاروپامیز را نزدیک کابل بنا نهادند، اما در قرن یکم قبل از میلاد این شهر به ماوریان افتاد. سیتی ها (سکاها) در اواسط دهه یکم قبل از میلاد هند و یونانی ها را از شهر بیرون انداختند، اما ۱۰۰ سال بعد تر با روی کار آمدن شاهنشاهی کوشان شهر را از دست دادند.

مطابق به تاریخ نویسان، نام سانسکریتی کابل کمبوجه می باشد. این نام در نوشته هایی باستانی در کوفس و کوفن ذکر شده است. در سده هفتم پس از میلاد ژوانزونگ این نام را به عنوان کافو (به انگلیسی: Kaofu) بررسی کرده بود و اعلام کرد که این به خاطر لقب یکی

از چهار قبیله یوئه ژی است که آن‌ها در اوایل مسیحیت در طول کوه های هند وکش به سوی دره کابل مهاجرت کرده بودند. این شهر توسط شاهنشاه کوشان، کوجولا کاد فیزس در سال ۴۵ میلادی فتح شد و جزو مایملاک امپراتوری کوشان تا اواخر قرن سومین بعد از میلاد محسوب می گردید.

نقاشی دیوارهای مستحکم بالا حصار کابل

در اطراف سال‌های ۲۳۰ بعد از میلاد، کوشانی ها توسط شاهنشاهی ساسانی شکست خوردند و به همراه با هم بیعت های ساسانی معروف به هندو- ساسانیان تبدیل شدند. در دوران ساسانیان، شهر با نام «کاپول» در خط پهلوی نامیده می شد. در ۴۲۰ میلادی هند و- ساسانیان توسط قبیله خیانیان که با نام «کیدارایتز» نیز شناخته می شدند، به بیرون رانده شدند که پس از آن در ۴۶۰ با هیاطله تبدیل شدند. آنجا به بخشی از باقی مانده پادشاهی آشینا از کاپیسا که با نام کابل شاهیان نیز شناخته می شود، تبدیل شد. مطابق با تاریخ الهند اثر ابوریحان بیرونی، کابل توسط شاهزاده گانی که از تبار ترک ها بودند اداره می شد که برای ۶۰ نسل ادامه پیدا کرد.

آنان و هند وها دیوار بزرگ دفاعی را در اطراف شهر به علت محافظت از مهاجمان آینده ساختند. این دیوار تا به امروز باقی مانده و همچنین به عنوان یک ساحه تاریخی شناخته می شود.

پیش از اسلام

دولت یونان و باختر

پادشاهی هیاطله در ۵۶۵ پس از میلاد

تاریخ نویسان دوره سکندر، کابل را به نام «ارتوسپانه» (Artospana) که همان «اردهستانه» (Urddhastana) سانسکریت است در تاریخ یونانی قید نموده که بعدها در قرن دوم میلادی این شهر را به نام «کابورا» (Kabura) یا قلب پاراپامیزاد نوشته اند. در دوران شاهنشاهی کوشان بزرگ هنوز هم کابل به نام کاوفو شناخته می شده، که آهسته آهسته به کابورا مسما گردید تا آن زمان که کابل شاهان از آن به نام کابلستان یاد کردند. کابلستان برای چندین قرن قبل و بعد از دوره مسیح، از بامیان و قندهار در غرب تا کوتل بولان و تمام جنوب را در بر می گرفت، که این خطه وسیع به ده علاقه داری تقسیم بوده و شهرهای کابل، غزنی، بامیان، ننگرهار، سوات، پیشاور، اپوکین، بنو و بولر در بر می گرفته است.

از تاریخ یونان چنین برداشت می شود که ارتوسپانه یا کابل مرکزی عمده و اصلی در منطقه بوده، که بعداً در دوره تسلط یونان، هرات که اسکندریه افغان بود جای آن را اشغال کرد که بعدها شاهزاده گان هندوساک آن را بار دیگر احیا کردند. تا آنکه در عصر زنبیلیک شاه و زنبورکشاه، لشکر عرب پس از فتح برق آسای روم باستان (ترکیه امروزی) و ایران به دروازه های این شهر کوبی، شاهان و کابلیان برای دفاع، دیوار بزرگی به نام شیردروازه در درازای کوه آسمایی یا آسه ماهی بنا کردند که حکایت های آن تا امروز سینه به سینه حفظ گردیده. تاریخ مصر به وضوح می نویسد که لشکر اسلام پس از فتح نیم جهان در شیردروازه های کابلستان به مرتبه بیست و سه بار

شکست مطلق دید تا آنکه به مرور زمان کابلیان خود به دین اسلام گرویدند.

حملة مسلمانان

نقشه افغانستان در قرن هفتم هجری

در اواسط قرن هفتم (۶۴۲-۸۷۰) هجری و در حمله اعراب به ایران، مسلمانان عرب، امپراتوری ساسانی را در جنگ های ولجه، نهاوند و قادسیه شکست دادند. اعراب سپس به سوی شرق سرزمین ایران حمله ور شده و در سال ۸۱ هجری شهر کابل را که در کنترل کابل شاهیان بود، از طرف ده مزننگ شگافتند، مسلمانان عرب فاتح شدند و شاه کابل به گردیز رفت ولی بزودی دوباره کابل را بدست آوردند. پس از آن کابل شاهیان ۲۳ بار با اعراب جنگیدند. در بعضی مواقع که ناتوان می گردیدند باج را قبول می نمودند. بدین ترتیب تا سقوط امپراتوری اعراب کابل را در حفاظت داشتند. پس از شکست امویان توسط عباسیان حکمران های خراسانی وابسته با اعراب در کشور به سر اقتدار آمدند.

ارتش های عرب که پرچم اسلام را حمل می کردند، از سوی غرب برای شکست ساسانیان در ۶۴۲ پس از میلاد آمدند و پس از آن با اطمینان به سوی شرق رهسپار شدند. در حاشیه غربی منطقه افغانستان شاهزاده گان هرات و سیستان حکومت را به اعراب واگذار کردند، اما در شرق، در کوه ها و در شهرهایی که فقط شورشی در آن ها برگزار شده بود، پس از ترک ارتش اعراب، به عقاید پیشین خود بازگشتند. خشونت و آزمندی اعراب باعث تولید چنین نا آرامی شد، با این حال هنگامی که قدرت پایانی خلافت آشکار شد، حاکمان

بومی یک بار دیگر، خود را مستقل کردند. در این میان، صفاریان از سیستان در منطقه افغانستان کمی درخشیدند. بنیانگذار متعصب این سلسله، شاگردی از یک مسگر یعقوب بن لیث صفاری، از پایتخت خود از زرنج در ۸۷۰ میلادی بیرون آمده و با نام اسلام به سوی شهرهای بست، قندهار، غزنی، کابل، بامیان، بلخ و هرات تاخت و تاز کرد.

- نانسی هچ داپری، ۱۹۷۱ میلادی پس از دولت های صفاری و طاهری نفوذ اعراب از کشور کم شده رفت اداره کابل نیز به دست حکمرانان محلی افتاد؛ گزارش شد که حاکمان مسلمان کابل با غیرمسلمانان یکجا زنده گی می کردند. کابل قلعه ای دارد که به دلیل استحکام خود مشهور است و تنها با یک جاده قابل دسترسی است. در آن مسلمانان وجود دارد، و دارای شهری است که در آن کافران از هند وجود دارد.

اصطخری، ۹۲۱ میلادی

مقارن ضعف صفاریان از کوهستان شرقی کابل یک قوم دیگر بنای سلطنت را در کابل گذاشت که سرکرده شان را کالاله می گفتند و تا به عصر غزنویان باقی بودند، تا اینکه در سال ۳۴۴ هجری قمری ضمیمه سلطنت غزنوی شد. با شروع سلطنت غزنویان شهر غزنی به تدریج اهمیت یافت و کابل عقب ماند. در لشکرکشی های چنگیزخان کابل نیز دست خوش چور و چپاول گردید. معماری و شهرسازی کابل بسیار زیبا و دقیق است و یکی از شهرهایی است که علی رغم قدامت بسیار، حساسیت زیادی در شهرسازی آن به کار رفته است.

دوره تیموریان و مغولان

امپراتوری تیموریان و امپراتوری مغولان هند همایون با پدرش بابر، امپراطوران گورکانیان هند پس از آن کابل به دست تیمور و حکم داران او بود تا آنکه دولت تیموری هرات قوت گرفت. پس از سقوط تیموریان، بابر در اینجا مستقر گردید و کابل دوباره رونق یافت و تا سال ۹۲۳ پایتخت بود و به تعمیر و آرایش آن پرداخت. بابر به کمک مردم این شهر، هندوستان را فتح کرد و پایتخت خود را از کابل به آگره نقل داد و کابل مرکز ولایت شد. آرامگاه این پادشاه هم در همین شهر است.

امپراتوری درانی

حمله انگلیس به افغانستان

کابل در درازای تاریخ، در احساس چکامه سرایان، در چشم تمدن، در قلب آسیا، در خاطره های اشغال گران و در ایمان بسا مردم، شهر با ارزش و دارنده ویژه گی های مقدس بوده است. کابل در طول تاریخ بارها زیر تهاجم بیگانه قرار گرفت و به گشت های متمادی، ویران و آباد گردید، تا سرانجام در سال ۱۷۷۶ میلادی تسلط خاندان درانی در قلمرو خراسان جاگیر شد و تیمور شاه پسر احمد شاه ابدالی، مرکز امپراتوری خود را از قندهار به کابل انتقال داد که پس از آن کابل تا امروز به صفت خانه مشترک و مرکز یگا نگی تمام مردم افغانستان پابرجا می باشد.

وقتی که سلطنت به احمد شاه درانی رسید، وی توجه به کابل نمود. وی در سال ۱۱۴۴ هجری قمری امر احداث یک دیوار بزرگ را در شهر داد. این دیوار در ظرف ۴ ماه آباد گردید. تیمورشاه پس از تنظیم قندهار در سال ۱۱۹۵ هجری قمری کابل را پایتخت ساخت و از آن تاریخ تا امروز کابل مرکز و پایتخت افغانستان است.

قرن بیستم

صنایع چرم و منسوجات پس از تبدیل شدن کابل به یک شهر تجاری، تا سال ۱۹۱۶ میلادی توسعه یافت. اکثر مردم در ضلع جنوبی رودخانه متمرکز شده بودند.

کابل در سراسر رژیم شاه حبیب الله خان با معرفی برق، تلفن و خدمات پستی مدرنیزه شد. اولین مکتب مدرن به نام حبیبیه در سال ۱۹۰۳ میلادی تأسیس شد. در سال ۱۹۱۹ میلادی، بعد از جنگ سوم انگلیس و افغانستان، شاه امان الله خان، استقلال افغانستان را در امور خارجی در مسجد عید گاه کابل اعلام کرد. شاه امان الله اصلاح طلب بود و قصد داشت پایتخت جدید در زمینی در فاصله ۶ کیلومتری کابل بسازد. این منطقه دارالامان نام گذاری شد که از کاخ معروف دارالامان تشکیل شده بود. بعداً وی در آنجا اقامت گزید. طی دهه ۱۹۲۰ میلادی بسیاری از مؤسسات آموزشی در کابل تأسیس شدند. در سال ۱۹۲۹ میلادی شاه امان الله به دلیل خیزش محلی که توسط حبیب الله کلکانی تنظیم شده بود، کابل را ترک کرد، حبیب الله کلکانی نیز پس از ۹ ماه قدرت توسط شاه نادر خان زندانی و اعدام شد. سه سال بعد، در سال ۱۹۳۳ میلادی، پادشاه جدید در هنگام اهدای جایزه در داخل مکتب ای در کابل ترور شد. تاج و تخت به پسر ۱۹ ساله

او ظاهر شاه که آخرین پادشاه افغانستان گردید، سپرده شد. بر خلاف امان الله خان، نادرخان و ظاهر شاه قصد ایجاد پایتخت جدید را نداشتند و بدین ترتیب کابل همچنان کرسی دولت این کشور باقی ماند. در دوره جنگ های داخلی، فرانسه و آلمان به توسعه کشور کمک کردند و مدارس مکاتب و لیسه ها را در پایتخت تأسیس و نگهداری کردند، برای فرزندان خانواده های اعیان شهر آموزش ایجاد کردند. دانشگاه کابل در سال ۱۹۳۲ میلادی افتتاح شد و در دهه ۱۹۶۰ میلادی افغان های تحصیل کرده در غرب اکثریت استادان را تشکیل می دادند. در دهه ۱۹۶۰ میلادی اکثر مدرسان این دانشگاه از دانشگاه های غربی مدرک داشتند.

هنگامی که ظاهر شاه در سال ۱۹۳۳ میلادی قدرت را به دست گرفت، کابل تنها ۱۰ کیلومتر (۶ مایل) خط ریل در کشور داشت و این کشور دارای تیلگرافهای داخلی، خطوط تلفون یا جاده های کمی بود. ظاهر شاه برای کمک به توسعه شبکه حمل و نقل و ارتباطات مدرن به جاپانی ها، آلمانی ها و ایتالیایی ها متوسل شد. یک برج رادیویی توسط آلمانی ها در سال ۱۹۳۷ میلادی در کابل ساخته شد و امکان برقراری ارتباط فوری با روستاهای اطراف را فراهم می آورد. بانک ملی و کارتل های دولتی سازمان یافته بودند تا امکان مدرن سازی اقتصادی را فراهم کنند. کارخانه های نساجی، نیروگاه های برق، کارخانه های فرش و فرنیچر نیز در کابل ساخته شدند که تولید و زیرساخت های مورد نیاز را تأمین می کردند.

در طی دهه های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ میلادی، شهرنشینی شتاب گرفت و مساحت ساختمان بیشتر شده رفت، تا سال ۱۹۶۲ میلادی به ۶۸ کیلومتر مربع افزایش یافت، که تقریباً چهار برابر افزایش نسبت به سال ۱۹۲۵ میلادی بود. در نخست وزیری محمد داود خان در دهه میلادی ۱۹۵۰، سرمایه گذاری و توسعه های خارجی افزایش یافت.

در سال ۱۹۵۵ میلادی، اتحاد جماهیر شوروی ۱۰۰ میلیون دلار اعتبار به افغانستان ارسال کرد، که برای توسعه و ساخت حمل و نقل عمومی، میدان های هوایی (فرودگاه ها)، یک کارخانه تولید سمنت، نانوائی مکانیزه (سیلو)، یک شهرراه بزرگ از کابل تا مرز شوروی و بندها، و تونل سالنگ به شمال کابل را شامل می شد. در طول دهه ۱۹۶۰ میلادی، خانه های مسکونی مکروریان به سبک شوروی ساخته شد که شامل شصت بلاک بود. دولت همچنین بسیاری از ساختمان های وزارتخانه را به سبک معماری پروتالیست ساخت. در دهه ۱۹۶۰ میلادی فروشگاه مارک اند اسپنسر اولین فروشگاه مدرن آسیای میانه در کابل ساخته شد. باغ وحش کابل در سال ۱۹۶۷ میلادی افتتاح شد، که با بازدید جانورشناسان آلمانی نگهداری می شد. خارجی ها به کابل سرازیر شدند و صنعت جهانگردی (توریزم) کشور سرعت بیشتری گرفت. کابل آزاد سازی را تجربه کرد، به ویژه از بین بردن محدودیت های آزادی بیان و اجتماعات را که منجر به تشکیل انجمن های دانشجویی در پایتخت شد. جناح های سوسیالیست، مائوئیست و لیبرال هر روز در کابل تظاهرات می کردند در حالی که رهبران سنتی تر اسلامی علیه عدم کمک به حومه افغانستان صحبت می کردند. از دهه ۱۹۶۰ میلادی تا اواخر دهه ۱۹۷۰ میلادی، کابل ایستگاه اصلی مسیر معروف هیپی بود. با آغاز دهه ۱۹۷۰ میلادی، کابل به دلیل فروش های خیابانی حبشیش معروف شد و به یکی از جاذبه های اصلی گردشگری هیپی های غربی تبدیل شد. آپارتمان های "مکروریان اول"، به سبک مکرو دیستریکت شوروی که بین ۱۹۶۰ و ۱۹۸۰ میلادی ساخته شده است. (۱)

جنگ‌های داخلی

بعد از فروپاشی حکومت تیپ کمونیستی در افغانستان گروه‌های رقیب افغان برای تحکیم موقعیت خویش و تصرف پایتخت وارد نبرد شدند که خسارات زیادی بر جای گذاشت و به قسمت‌های عمده شهر بر اثر راکت باران گروه‌های مختلف آسیب جدی وارد گردید.

قصر دارالامان که در اثر جنگ‌های داخلی تخریب شده بود بر اساس تخمین سازمان ملل متحد، ۹۰ درصد شهر به ویرانه مبدل گشته و بیش از شصت و پنج هزار از اهالی شهر کابل کشته و ده‌ها هزار تن دیگر زخمی شدند. این جنگ کوچه به کوچه در شهر کابل تا تسخیر شهر به وسیله طالبان در سال ۱۹۹۶ میلادی بلا وقفه ادامه یافت.

جغرافیا

کابل در شرق کشور قرار گرفته است. ۱۷۹۱ متر از سطح بحر ارتفاع دارد و در یک دره کم عرض بین کوه‌های هندوکش و به استقامت دریای کابل واقع شده است. در قسمت شرق و منطقه قدیم شهر حصار قدیمی کابل، کوه‌های شیر دروازه، و گورستان شهدای صالحین قرار دارد. کمی پیشتر از آن قلعه بالاحصار قرار دارد که در عقب آن دریاچه یا دند حشمت خان نیز موقعیت دارد.

دریاچه و بند قرغه

موقعیت آن به کاسه‌ای بین کوه‌ها تشبیه شده است. کوه‌های که کابل را احاطه کرده‌اند.

کوه‌ها

خیر خانه شمالی، خواجه رواش، شاخ باران تی، چهل ستون، قرغه، خواجه رزاق و شیر دروازه می باشند. همچنان دو کوه دیگر که در قسمت غربی و در داخل شهر قرار گرفته اند. آسمایی همچنان به نام «کوه تلویزیون» و تپه های علی آباد بشمول تپه مرنجان و بی بی مهر و.

شهر در منطقه ای با ۱۰۲۳ کیلومتر مربع وسعت قرار گرفته، که آنرا به مراتب بزرگترین شهر کشور کرده است. نزدیکترین پایتخت های جهان به کابل مطابق به پروازهای هوایی، اسلام آباد، دوشنبه، تاشکند، دهلی جدید و بیشکک می باشند. کابل به طور عجیبی با شهر هانوی در شرق و استانبول در غرب متساوی المسافت می باشد.

آب و هوا

آب و هوای کابل، تابع وضع عمومی کشور افغانستان است. از آنجا یکه این کشور تقریباً در وسط آسیا واقع است، پس عرض و طول جغرافیائی، ارتفاع، امتداد کوه ها و دوری از بحر از عواملی هستند که در آب و هوای افغانستان تأثیرگذار هستند. با وضع جغرافیائی که افغانستان دارد مناطق مختلف آن آب و هوای گوناگون دارد و کابل هرچند از بحر بسیار دور و تابع آب و هوای بری یا خشکه است، اما توازن در فصول چهارگانه آن برقرار است و هر سه ماه تغییر فصل به صورت منظم پیدا می شود. فصل بهار از ماه حمل (مارچ، آپریل) آغاز می شود و تا پایان ماه جوزا (می، جون) منظمآ ادامه دارد. در این فصل می توان آن را فصل نمو و انبساط خواند. از ماه سرطان (جون، جولای) تا آخر ماه سنبله (اگست، سپتامبر) و هنگام

تابستان گرم ترین ایام کابل به شمار می رود. در ماه میزان (سپتامبر و اکتوبر) خزان آغاز می گردد و تا پایان ماه قوس (نوامبر، دسامبر) ادامه دارد. خزان فصل برداشتن محصول و جمع آوری میوه است و کابل از این حیث در این فصل امتیاز فراوانی دارد. سه ماه اخیر سال، جدی (دسامبر، جنوری)، دلو (جنوری، فبروری) و حوت (فبروری، مارچ) فصل زمستان کابل است که سرمای بسیار و بارش برف تا پایان آن ادامه می یابد.

محیط زیست

دریای کابل از قلب شهر می گذرد و بازارهای شهر را بدو حصه تقسیم می کند. چندین پل برای عبور و مرور مردم روی دریا ساخته شده است که نامدارترین آنها پل خشتی، پل باغ عمومی، پل شاه دوشمشیره و پل محمودخان می باشند. نظر به تغییرات اقلیمی، از قرن ۲۱ یکم بدینسو این دریا بیشتر سال خشک می باشد و تنها در زمستان و بهار پرآب می باشد. دریاچه بزرگی هم در قسمت شرقی شهر بنام دریاچه یا آب استاده (قول) حشمت خان وجود دارد. این مرداب استراحتگاه مهمی برای هزاران پرندۀ است که بین شبۀ قاره هند و سایبریا پرواز می کند. در ۲۰۱۷ میلادی، دولت این دریاچه را منطقه حفاظت شده اعلام کرد. در بعضی از گونه های مخصوص پرندۀ گان این دریاچه لکه های روی بدن شان به وجود آمده اند مانند، عقاب امپراتوری شرقی و پلیکان دالمشن. دیگر دریاچه بزرگ کابل قرغه است که در ۹ کیلومتری شمال غربی شهر واقع شده است. این دریاچه مکان دلپذیری برای مردم محل و خارجیان می باشد.

آلوده گی هوا بزرگترین مشکل شهر در فصل های زمستان می باشد، که عامل آن استفاده از سوخت های فسیلی بی کیفیت توسط باشندگان شهر می باشد.

ناحیه ها

شهر کابل یکی از ۱۵ ولسوالی های ولایت کابل می باشد که به عنوان مرکز ولایتی، به ۲۲ ناحیه شهری و ۲۲ حوزه پولیس تقسیم شده است. در سال ۲۰۰۵ میلادی، تعداد ناحیه های شهری از ۱۱ به ۱۸ ارتقا یافت. بعد از الحاق ناحیه ۱۴ و ۱۹-۲۲ که توسط شهرداری کابل از روی مناطق روستایی بهم ضمیمه شدند، در سال ۲۰۱۰ میلادی کابل دارای ۲۲ ناحیه شد. اندازه شهر به طور اساسی افزایش یافت. با مشاجره های که شهرداری با ریاست ولایتی بروی علامت گذاری ها داشتند، بیشتر این ناحیه ها توسط ریاست ولایتی کابل اداره می شود تا شهرداری کابل.

ناحیه ۱ کابل قسمت قدیمی شهر را شامل می شود، منطقه بالا شهر کابل ناحیه های ۲ و ۱۰ هستند، ناحیه های ۳ و ۶ هم مناطق تجاری و حکومتی را در خود جا داده است. شمال، غرب، شرق، و جنوب شهر بیشتر مناطق مسکونی است. محله مشهور آن ده افغانان است.

تقسیمات شهری کابل

اقتصاد

بازار خشکبار کابل

محصولات اصلی کابل شامل میوه تازه و میوه خشک، مغزیات، نوشیدنی، فرش افغانی، چرم و پوست گوسفند، موبل، عتیقه و لباس های محلی می شود. در ۲۰۱۱ میلادی، بانک جهانی مبلغ ۲۵ میلیون دالر را برای پروژه ساخت و ساز مناطق مسکونی کابل تصویب کرد. در دهه های اخیر، ایالات متحده امریکا مبلغ ۹/۱ میلیارد دالر را در زیر ساخت های مسکونی کابل سرمایه گذاری نموده است. جنگ افغانستان (از ۱۹۷۸ میلادی تا کنون) تولیدات اقتصادی کابل را محدود کرده است، هرچند بعد از حاکمیت حامد کرزی در ۲۰۰۱ میلادی، پیشرفت های در اقتصاد محلی پدیدار شده است. اولین نمونه آن کابل سیتی سنتر است که در ۲۰۰۵ میلادی باز شد. نمونه های دیگر آن گلبهار سنتر، برچی سنتر، سیتی واک مال و بهار سراب می باشد.

بزرگترین قطب صنعتی کابل در ناحیه ۹ و در شمال دریای کابل در نزدیکی میدان هوایی بین المللی حامد کرزی واقع شده است. حدود ۶ کیلومتری بالاشهر کابل، در زمینی حدود ۹ هکتار در بگرامی با جدیدترین امکانات که به تاجران اجازه کسب و کار را در آنجا می دهد، تکمیل شده است. این پارک مدیریت حرفوی در زمینه نگهداری روزانه جاده ها، سرک های داخلی، زمین های عادی، زمین های پارک، زنگ خطر ۲۴ ساعته و کنترل به رفت و آمد موترها و اشخاص دارد. کارخانه های که آنجا فعالیت دارند شامل: کارخانه ۲۵ میلیون دالری حبیب گلزار نماینده رسمی تولید

انحصاری کوکاکولا در افغانستان و نماینده رسمی شرکت تویوتا افغانستان و نماینده رسمی محصولا نستله در افغانستان، کارخانه نوشابه های غیر الکولی الکوزی، کارخانه شیر قوت، و....

ترابری

هوایی

فرودگاه بین المللی حامد کرزی (فرودگاه بین المللی کابل) ۲۵ کیلومتر (۱۶ مایل) از مرکز کابل فاصله دارد، که عموماً فرودگاه اصلی کشور می باشد. این فرودگاه قطب هواپیمایی آریانا افغان (هواپیمایی ملی افغانستان)، هواپیمایی بین المللی افغان جت، هواپیمایی افق شرق، هواپیمایی کام ایر، خطوط هوایی پامیر و خطوط هوایی صافی است. دیگر شرکت های هواپیمایی منطقه مانند، ایر ایندیا، اسپایس جت، فلائی دبی، هواپیمایی امارات، گلف ایر، ماهان ایر، هواپیمایی بین المللی پاکستان و ترکیش ایرلاینز نیز برنامه های منظم پرواز به این فرودگاه دارند. چند ترمینال بین المللی توسط کشور جاپان در سال ۲۰۰۸ میلادی ساخته و راه اندازی شد.

راه آهن

کابل سرویس قطار ندارد. تنها سرویس راه آهن آن، تراموا کابل - دارالامان، از ۱۹۲۳ تا ۱۹۲۹ میلادی به مدت شش سال فعالیت داشت. سرویس ریل سبک در دوره توسعه میان مدت در حال برنامه ریزی است.

جاده

شهره AH۷۶ کابل را به سمت شمال به سمت چاریکار، پل خمی و مزار شریف متصل می کنند.

سیستم منظم بس شهری کابل در جون ۱۹۷۶ میلادی بیشتر شبکه جاده ای در مرکز شهر کابل از تقاطع های مربع یا دایره ("char-rahi") تشکیل شده است. میدان اصلی شهر میدان پشتونستان (به نام پشتونستانوات) است که یک فواره بزرگ در آن قرار دارد و در مجاورت کاخ ریاست جمهوری، د افغانستان بانک و سایر نقاط مهم واقع شده است. چاراهی صحت عامه یا چاراهی مسعود کنار سفارت ایالات متحده امریکا واقع شده و یکی از جاده های با فرودگاه کابل متصل است. در منطقه شهر نو چندین تقاطع اصلی وجود دارد:

حاجی یعقوب، انصاری، قوای مرکز، صدارت و طره باز خان. دومی، به نام توراب خان، جاده گل فروشی و کوچه مرغ ها را به هم متصل می کند. در غرب کابل نیز دو تقاطع اصلی وجود دارد: چوک دهمزنگ و کوته سنگی.

سالنگ وات جاده اصلی به سمت شمال غرب کشور است، در حالی که آسمایی وات سوم عقرب جاده اصلی به غرب کابل است. افزایش روز افزون جمعیت در قرن ۲۱ باعث ایجاد مشکلات عمده ازدحام در جاده های این شهر شده است. در تلاش برای مقابله با این موضوع، بودجه ۹۵ کیلومتر جاده کمربندی خارجی با هزینه ۱۱۰ میلیون دلار در سال ۲۰۱۷ میلادی تصویب شد. ساخت و ساز پنج سال طول خواهد کشید و از چار آسیاب از طریق احمد شاه بابا مینه، ده سبز (منطقه توسعه "شهر جدید کابل")، شهره

AH۷۶، پغمان و دوباره چار آسیاب ادامه خواهد داشت. همچنین سرویس اتوبوس حمل و نقل عمومی جدید نیز در سال ۲۰۱۸ میلادی افتتاح شده است. در سپتامبر ۲۰۱۷ میلادی، رئیس شهرداری کابل اعلام کرد که «در آینده نزدیک» ۲۸۶ متر پل هوایی برای عابرین پیاده (پل عابر پیاده) در هشت منطقه پر جمعیت شهر ساخته خواهد شد. تحت پروژه بهبود بهره‌وری حمل و نقل شهری کابل که در سال ۲۰۱۴ میلادی و با حمایت بانک جهانی امضا شد، این شهر شاهد بهبودهای گسترده‌ای در وضعیت جاده‌ها، از جمله ساخت پیاده‌روهای جدید برای عابرین پیاده، سیستم فاضلاب، برق و آسفالت سطح جاده‌ها خواهد بود. این پروژه تا ۳۱ دسامبر ۲۰۱۹ میلادی ادامه داشت.

وسایل نقلیه شخصی از سال ۲۰۰۲ میلادی در کابل در حال افزایش است، از سال ۲۰۱۳ میلادی حدود ۷۰۰/۰۰۰ اتومبیل ثبت شده که ۸۰٪ اتومبیل‌ها، تویوتا کرولا است. تعداد نماینده‌گی‌های فروش نیز از ۷۷ در سال ۲۰۰۳ میلادی به بیش از ۵۵۰ در سال ۲۰۱۰ میلادی افزایش یافته است. پمپ بنزین‌ها عمدتاً متعلق به ملکیت‌های شخصی هستند. بایسکل‌های موجود در جاده از دیدنی‌های معمول شهر است.

تکسی

تکسی کابل با رنگ سفید و رنگ زرد رنگ آمیزی شده است. اکثر اینها مدل‌های قدیمی تویوتا کرولا هستند. چند کابین روسی متعلق به دوران اتحاد جماهیر شوروی نیز هنوز در حال کار هستند.

بس و بس های برقی

سفرهای طولانی مدت جاده ای توسط اتوبوس مربی مرسدس بنز یا لاری، کامیون و اتومبیل انجام می شود. اگرچه سرویس اتوبوسرانی در سراسر کشور از کابل در دسترس است، اما پرواز به ویژه برای خارجی ها ایمن تر است. سرویس اتوبوسرانی عمومی شهر (ملی بس / "اتوبوس ملی") در دهه ۱۹۶۰ میلادی تأسیس شد تا مسافران را از مسیرهای روزانه به بسیاری از مقاصد برساند. این سرویس حدود ۸۰۰ اتوبوس دارد. سیستم اتوبوسرانی کابل منبع جدیدی از درآمد را در تبلیغات کل اتوبوس از MTN مشابه تبلیغات "بسته بندی اتوبوس" در حمل و نقل عمومی در کشورهای پیشرفته تر کشف کرده است. یک اتوبوس سریع نیز وجود دارد که برای مسافران خطوط هوایی صافی از مرکز شهر به فرودگاه بین‌المللی حامد کرزی حرکت می کند. (۲)

گذرهای شهر کهنه کابل

تیمورشاه درانی به کابل علاقه ی زیاد داشت و به توسعه شهر پرداخت. ساختمان خدمات اجتماعی و فرهنگی چون، مساجد، حمام ها، سرای ها، لشکرخانه، بازار ها و سرای ها بنا کرد. شهر کابل به چندین واحد و گذر تقسیم گردید که تا حال به همان نام ها شناخته می شوند.

محلات، گذر ها و کوچه ها بنام های سرداران، دبیران و یا به نام قاضی و یا به اسم قوم و یا به نام کسبه کاران یاد می گردد، مانند کوچه سردار جان خان، محله علی رضا خان، کوچه دیوان بیگی،

گذر اچکزایی ها، مرادخانی، گذر شمع ریز ها، مرده شوی ها و غیره.

همچنان بازار ها هم به نام اصناف یاد میگردید؛ بازار مسگر ها، بازار سراجی، بازار آهنگری و کاه فروشی. چون در عقب بازار، گذر ها و محلات نشیمن شهریان قرار داشت و اهالی همان محل در بازار به کسب و پیشه خود مشغول بودند. گاهی اسم محله و یا اسم بازار به همان گذر و یا محله اطلاق می شد مثل گذر تنور سازی یا کاه فروشی و غیره. شهر کابل قدیم از عهد تیمورشاه تا عصر محمد نادرشاه وسعت چندان نداشت. تنها منحصر بود از بالاحصار در شرق و غرب آن چندانول و شمال از بالاحصار تا ریکاخانه و قلعه محمود خان تا لب دریاو در شمال دریای، مراد خانی و اندرابی و قلعه حیدرخان موقعیت داشت که شهر کابل نامیده میشد. ده افغانان، دهمزنگ و پوستین دوز ها به اصطلاح ده بودند و از شهر بیرون. به این ترتیب محلات و گذر های شهر قدیم کابل را تذکر می دهیم :

گذر اچکزایی ها

گذر اندرابی

گذر آهنگری

گذر حضرت صاحب

گذر بابای خودی

گذر بارانه باغ علیمردان

گذر باغبان کوچه (چهار باغ سابقه)

گذر بوریا فروشی

گذر پاروت خانه

گذر پایان چوک

گذر پرانچه ها
گذر تخته پل شور بازار
گذر تنور سازی
گذر توپچی باغ
گذر تیلی کوچه
گذر جوانشیر ها چنداول
گذر چارسوق چارچته
گذر چارسوق چنداول
گذر چقورک
گذر چوب فروشی
گذر حمله ها
گذر خافی ها چنداول
گذر خرابات
گذر خوابگاه
گذر خیابان
گذر درخت سنگ
گذر دیوان بیگی
گذر ذغال فروشی
گذر زیارت مراد خانی
گذر سادوها
گذر سپاه منصور ها
گذر سراجی
گذر سرحوض ریکاخانه
گذر سردار محمدجانخان
گذر سنگ کشها
گذر سه دکال چنداول

گذر سه دکان عاشقان و عارفان
 گذر سوته پای ها
 گذر سیف الملوک
 گذر سک بچه ها
 گذر شائین چی های چنداول
 گذر شانه سازی
 گذر شاهسون ها چنداول
 گذر شمع ریزها
 گذر شور بازار
 گذر صابون سازی
 گذر صندوق سازی
 گذر عاشقان و عارفان
 گذر علی رضا خان
 گذر فرملی ها
 گذر فقیرو
 گذر باغ قاضی
 گذر قرتای چنداول
 گذر قصاب کوچه
 گذر قلعه باقرخان چنداول
 گذر قلعه حیدر خان
 گذر قلعه محمود خان
 گذر قلعه هزاره های چنداول
 گذر مرادخانی
 گذر گلاب کوچه
 گذر مرده شوی ها
 گذر مسلی ها

گذر ملا غلام
گذر مندوی
گذر موچی پرک
گذر ندافا فروشی
گذر هندو یا (هندو گذر
گذر وزیر
گذر کاه فروشی
گذر کاکه بخشو
گذر کبرلوا چنداول
گذر کتابفروشی
گذر کتگرها
گذر کرنیل لطیف
گذر کشمش فروشی
گذر کفش دوزها
گذر کلالی ها
گذر کله خود(کله خور) چنداول
گذر کوچرلوا چنداول
گذر خان ملا خان
گذر رگاخانه
گذر بارانه
گذر فراش خانه
گذر پخته فروشی
گذر چهارده معصوم
گذر خواجه خوردک
گذر ده افغانان
گذر دروازه لاهوری

گذر وزیر: (دربین کوچه دیوان بیگي)
گذر ملا محمود: (شمال شور بازار) / (۳)

معماری شهر کهنه کابل

معماری شهر کهنه که امروز هم به مشاهده میرسد در بعضی از قسمت دارای تاریخ بیشتر از ۲۵۰ سال داشته که به طور نمونه میتوان از معماری مرادخانی نام برد.

در بعضی از قسمت های مرکزی شهر کهنه، قلعه ها، خانه های بی بی مهر و شهر آرا نام برد که قدامت آن بیشتر از ۳۰۰ سال بوده و میتوان آثار معماری را در آن به خوبی مشاهده و تحقیات همه جانبه را انجام داد. (۴)

نکات مشترک و متفاوت در معماری شهر کهنه کابل

۱- نکات مشترک

۱-۱- تهداب ها

تهداب ها در ساختمان های شهر کهنه کابل همه سنگ کاری بوده و به دوحصه غرقه و کرسی تقسیم بندی میشود.

غرقه ها عموماً دارای عمق ۸۰ سانتی و عرض ۸۰ سانتی ولی ارتفاع کرسی در بعضی ساختمان ها به ارتفاع ۴۰ تا ۶۰ سانتی به نظر میرسد.

این تفاوت ها به مرور زمان و پخته کاری کوچه ها به میان آمده ولی امکان دارد در اوایل ساختمان همه یکسان و ۶۰ سانتی بوده باشد، غرض دقت موضوع لازم است تا حفاری های در تهداب ها صورت گیرد، امکان دارد که حفاری های دقیق باعث فروریزی ساختمان های قدیمی گردد.

اما اینکار میتواند بدون حفاری ها توسط تکنالوژی جدید و کمره های اکسری به آسانی صورت گیرد که متأسفانه در کشور جنگ زده ما وجود نداشته و استفاده آن در شرایط کنونی خیلی گران و دشوار است.

سنگ کاری ها چه در غرقه و چه در کرسی بدون کدام مصالح کار گردیده طوری که سنگ های بزرگتر در قطار های پایین و سنگ های نسبتاً کوچکتر در قسمت های بالایی قرار دارد. همه سنگ کاری از سنگ های کوهی استفاده شده که در نزدیک ها قرار دارند، در سنگ کاری ها کوشش به عمل آمده تا سنگ یکی بالای دیگر قرار داشته و از شاندن سنگ به تیغه خود داری گردیده است.

این نوع سنگ کاری را در ساختمان بنام سنگ کاری خشکه یاد نموده که مانع انتقال رطوبت از زمین به فرش ها و دیوار ها گردیده و امکان دارد مقاومت و احتزار را در ایام زلزله داشته باشد، زیرا با گذشت ۲۵۰ الی ۳۵۰ سال تخریباتی در آن دیده نشده و هم زلزله های بیشتری را سپری نموده است. (۴)



تصویری از سنگ کاری در خانه رهایشی کوچه شور بازار



تصویری از سنگ کاری در کوچه مراد خانی



تصویری از سنگ کاری در دیوار خارجی خانه رهائشی کوچه شور بازار

۱-۲- دیوار های منزل اول و یا هم دیوار های احاطه

دیوار های منزل اول یا هم دیوار های احاطه تقریباً در تمام ساحات شهر کهنه کابل به شمول منطقه مرادخانی یکسان بوده و مواد ساختمانی آن بعضاً پخسه و لی اکثراً از خشت خام بوده اما در بعضی از ساختمان ها چوب بندی غرض استحکام منازل بعدی نیز به مشاهده میرسد.

ارتفاع دیوار منازل اول و یا هم احاطه اکثراً ۳ متر بوده و از خشت دارای سایز ۵-۲۰-۱۰ سانتی به مشاهده رسیده ولی در بعضی خانه رهائشی منطقه چنداول خشت های به سایز ۵-۲۰-۲۰ ویا ۱۸-۵-۱۸ سانتی نیز وجود دارد. (۴)



تصویری از دیوار احاطه ای خانه طاوس در مراد خانی

ولی در بسیاری خانه های شهر کهنه کابل در منطقه عاشقان و عارفان، شوربازار و سنگ تراشی دیوار احاطه وجود نه داشته و به دو گوشه حویلی و یا هم به چهار گوشه حویلی دارای ساختمان های رهائشی دو منزله با تخت بام (تراس) اعمار گردیده، حویلی آن در وسط قرار داشته و راه ادخال آن نیر از یک اطرف کوچه و زیر ساختمان در نظر گرفته شده است. (۴)



تصویری از ادخال ساختمان قدیمی در گذر قاضی فیض الله

در خانه های که دارای ساختمان به چهار طرف حویلی اعمار گردیده بنام ساختمان های بسته نیز یاد میشود که دیوار منزل دوم در بعضی از قسمت های شهر کهنه کابل ادامه همان دیوار خشت کاری بوده و در دیوار قسمت تخت بام کاملاً دیوار سنجی با

ارتفاعات مختلف ولی اکثراً ۱۵۰ سانتی در نظر گرفته شده تا مانع دید از بام های دیگر و خاصتاً از طرف کوچه در ایام استفاده باشد. ضخامت یا عرض دیوار اکثراً ۳۵ سانتی ولی در بعضی از قسمت ها که دارای قاعده پخسه بوده ضخامت این دیوار ها به ۴۰ سانتی و یا بیشتر نیز میرسد.

این نوع دیوار ها در شهر کهنه کابل به ندرت دیده شده ولی در قسمت های دیگر شهر کابل دور تر از مرکز یا شهر کهنه که خانه های قدیمی وجود داشته دیوار ها دارای عرض ضخیم بوده که میتوان به شکل نمونه از خانه ها یا هم ساختمان های داخلی قلعه های (قلعه احمد خان، قلعه حشمت خان، خانه سلطان در موسهی چاردهی، خانه علی شاه خان در آقاعلی شمس) نام برد. اکثراً این خانه و قلعه در عدم توجه وارثین و دولت های وقت از بین رفته و یا هم به شکل مخروبه دیده میشود. (۴)



تصویری از خانه های رهاشی در گذر قاضی فیض الله



تصویری از خانه های رهاشی در گذر قاضی فیض الله

در بعضی خانه ها و یا ساختمان ها از سنگ کاری تا تخت بام به شکل سنج یعنی مخلوطی از چوب و خشت در نظر گرفته شده و بنام ساختمان ها یا خانه های سنجی یاد می‌گردد.

این نوع ساختمان ها مقاومت بیشتر در زلزله داشته و از جانبی هم اقتصادی، ساده و جالب میباشد.

بعد از کار اسکلیت بندی درین ساختمان ها توسط خشت خام مروجہ وقت پرکاری، از طرف بیرون یا خارج گاه گل ضخیم ولی از طرف داخل آن بعد از گاه گل دیوار سینگل (مخلوط خاک غربال شده، ریگ میدہ غربال شده، بدہ گال یا گل لخ، و آب) و بعداً با گل سفید، سفید یا رنگمالی شده است.

این دیوار ها کم عرض بوده و دارای ضخامت ۱۰ سانتی بدون گاه گل دوطرف میباشد. (۴)



تصویری از خانه های رهاشده در کوچه شور بازار



تصویری از خانه های رهائشی در کوچه شور بازار



تصویری از خانه های رهائشی در کوچه شور بازار

۱-۳- دهلیز ها

دهلیز ها در تمام خانه های رهیشی شهر کهنه کابل اعم از مناطق شور بازار، عاشقان و عارفان، سنگتراشی، مرادخانی، بی بی مهرو و شهر آرا تقریباً یکسان بوده و موقعیت آن اکثراً به یک گوشه یا کنار ساختمان جا داده شده ولی در بعضی خانه ها دهلیز در وسط ساختمان نیز به مشاهده میرسد.

این دهلیز ها اکثراً کم عرض بوه و عرض بسیاری از آنان به ۲ متر میرسد.

زینه های مدور به دور یک پایه چوبی به شکل گول نیز در قسمت اخیر دهلیز ها به مشاهده میرسد. (۴)

۱-۴- دروازه های دهلیز ها

دروازه های دهلیز ها در خانه ها دارای دو پله باز شونده مساوی میباشد و از جانبی هم یکی از دروازه دارای بینچه و زنجیر محکم کننده بوده که در وقت خارج شدن از خانه و هم جای رفتن آنرا زنجیر و بعداً قفل مینمایند تا از دسترسی دزدان به آن کمتر و یا هم ناممکن شود.

دروازه های دهلیز ها عموماً چوبی بوده ولی در بعضی از دروازه های توسط نصب تخته ها به زیبایی آن افزوده شده و هم بعضاً دروازه ها مانند دروازه حویلی محکم تر از تخته های نسبتاً قویتر ساخته شده است.

ارتفاع اکثراً دروازه های دهلیز ۲۱۰ و عرض هر پله آن ۶۰ سانتی میباشد.

ضخامت اکثراً دروازه ۵ سانتی متر بوده و به طرف داخل دهلیز باز میشود، اما در بعضی از خانه ها باز شدن دروازه های دهلیز به طرف بیرون نیز مشاهده می شود. ارتفاع اکثراً دهلیز ها به شمول اتاق سالون یا مهمانخانه از فرش زمین خانه الی زیر چت یا مسطح ۲۳۰ سانتی متر میباشد. (۴)



تصویری از دروازه دهلیز یکی از حویلی ها در مرادخانگی



تصویری از دروازه داخلی دهلیز قصر بزرگ در مرادخانی



تصویری دهلیز یکی از حویلی ها در مراد خانی

۱-۵- زینه های داخلی در دهلیز ها

تمام زینه در ساختمان های رهاپشی شهر کهنه کابل یکسان بوده که به دور یک پایه یا ستون چوبی از چوب چنار و هم چوب ارچه درجه یک با قاعده مدور یا گول اعمار گردیده، ساحه کمتر را احتوا نموده و هم از جانبی خیلی اقتصادی و ارزان میباشد.

این ساختمان زینه ها توسط استاد کاران ماهر وقت چون نجار ها و گلکاران به شکل ظریف کار و اعمار گردیده اند.

ارتفاع هر خیز زینه ۲۰ و یا هم ۲۵ سانتی بوده و پت آن در قسمت متصل همان پایه کم عرض و یا هم صفر بوده ولی قسمت دیگر آن ۳۰ سانتی و یا هم ۴۰ سانتی میباشد.

در نبش یا نوک (دم، ختم) هر خیز زینه چوب ارچه به شکل چهار کنج (چهار گوشه) محکم بندی گردیده که مانع افتادن افراد در وقت بالا شدن و پایین میشود و هم از جانبی روانشناسی افراد را متوجه ختم پت زینه نیز میسازند.

عرض این زینه ها اکثرا ۱۰۰ سانتی یا یک متر میباشد. (۴)



تصویری از خیز و پت زینه در خانه طاوس (مراذخانی)



تصویری از پشت خیز و پت زینه در خانه طلوس (مرادخانی)

۱-۶- پوشش بین منازل

پوشش بین منازل در تمام خانه های شهر کهنه یکسان بوده و تفاوتی در آن به مشاهده نمیرسد. مواد ساختمانی آن از پایین به بالا چوب دستک، تخته فرش یا نی و بوریا، گل به اندازه ۱۰-۱۵ سانتی متر، خشکی (خاک خشک) به اندازه ۱۰-۱۵ سانتی متر و

بعداً کاه گل ضخیم (ترکیبی از خاک، کاه گندم و آب) بوده ولی بعد ها فرش بعضی از خانه ها به کانکریت نیز تبدیل شده است.

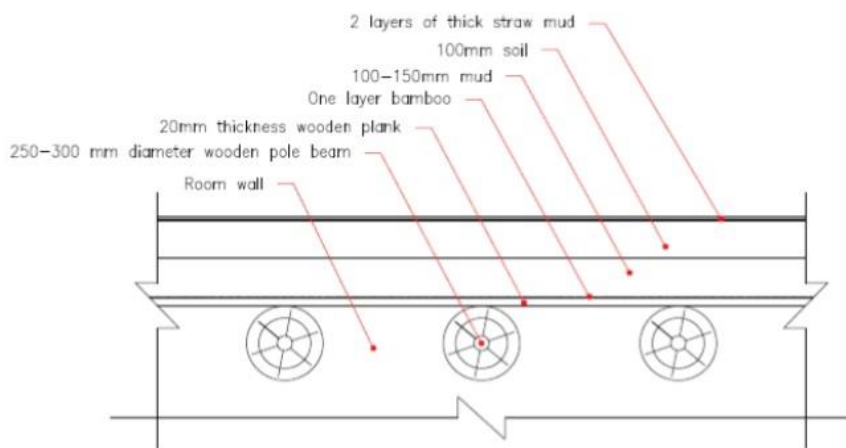
پوشش بام هم در تمام خانه ها یکسان بوده که بعد از چوب بندی (دستک بندی) مانند پوشش بین منزل بوده ولی لایه یا قشر اخیر (کاه گل) آن دارای ضخامت بیشتر و میلان آب بوده که آب باران یا برف به شکل ساده و بدون توقف در بام توسط ناوه های چوبی به پایین (زمین) انتقال داده میشود.

بام ها در خانه ها سالانه کاه گل گردیده تا از ایجا مشکلات چکک در ایام زمستان و بارنده گی ها جلوگیری نماید.

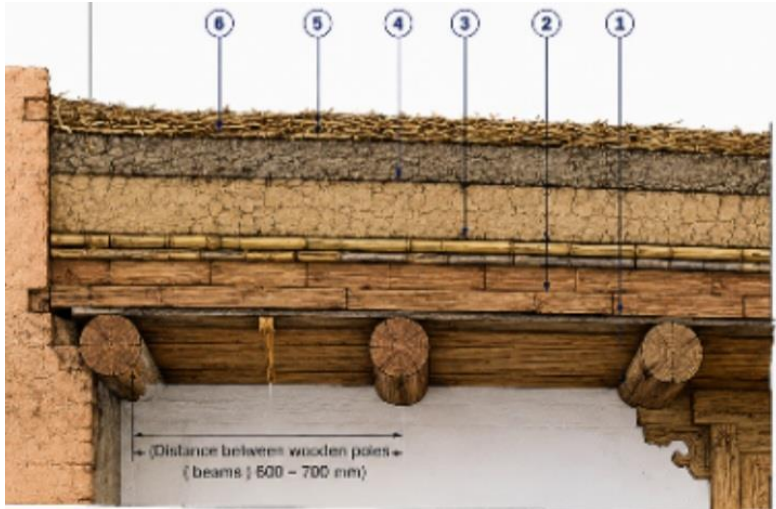
بهترین وقت کاه گل ها در شهر کهنه ماه میزان بوده که هوای کابل درین وقت نه بسیار گرم و نه هم بسیار سرد میباشد، زیرا گرما سبب ترکیدن یا ایجاد درز ها در کاه گل ایجاد و باعث عبور اب و چکک در ایام بارندگی میشود. (۴)



تصویری از احیای مجدد پوشش بین منزل

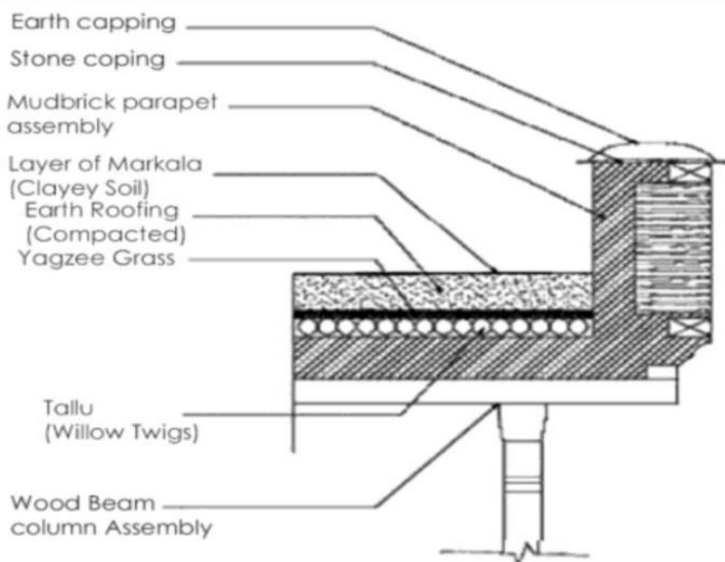


نقشه ای از پوشش موجوده در خانه های شهر کهنه کابل



نقشه ای از پوشش موجوده در خانه های شهر کهنه کابل

- ۱- تخته فرش
- ۲- چوب های میده
- ۳- نی یا بوریا
- ۴- غوره گل
- ۵- خشکی (خاک خشک)
- ۶- کاه گل ضخیم دولا



A typical section through the roof (not to scale)

نقشه ای از پوشش موجوده در خانه های شهر کهنه کابل



تصویری از باز سازی پوشش بام در شهر کهنه کابل



تصویری از باز سازی پوشش بام در شهر کهنه کابل



تصویری از جریان کاه گل بام در شهر کهنه کابل

۲- نکات متفاوت (مختلف) ارسی ها، دهلیز های بدون دروازه و کلکین ها

۲-۱- ارسی ها

در شهر کهنه کابل و ساختمان های اطراف آن که دارای قدامت ۲۵۰ سال یعنی در پادشاهی تیمور شاه درانی توسط معمار مرادخان بنا یافته دارای ارسی های مکمل چوبی و بالا شونده و قرار گرفتن در یک قسمت از چوکات چوبی نسبتاً ضخیم میباشد.

این نوع ارسی ها اکثراً در خانه های منطقه مراد خانی وجود داشته و هم بعضاً در شهر کهنه مناطق شور بازار و سنگتراشی نیز به مشاهده میرسد.

در ارسی های بعضی از خانه ها خصوصاً در منطقه مرادخانی شیشه در قسمت های فوقانی و یا هم در پله اخیر ارسی به مشاهده میرسد.

نظر به تحقیق طوری استنباط میگردد که این شیشه ها از اول ساختمان وجود نه داشته بعداً و به مرور زمان جهت روشنایی و ادخال نور افتاب در ایام زمستان که امکان باز شدن ارسی ها نظر به سردی سخت زمستان شهر کابل در نظر گرفته شده است. (۴)



تصویری از ارسی در یکی از خانه های مراد خانی



تصویری از ارسی در یکی از خانه های مراد خانی



تصویر مقابل از ارسی های سراچه با نقش و نگار (دید از سمت کوچه) در مرادخانی

- ارسی ها اکثراً دارای عرض ۱۱۰/۱۲۰ سانتی بوده و قسمت باز شونده که صرف به طرف با لا انتقال وبه یک طرف جمع و قید میگردد.
- ارسی دارای سه الی چهار پله بلند شونده اند. (۴)



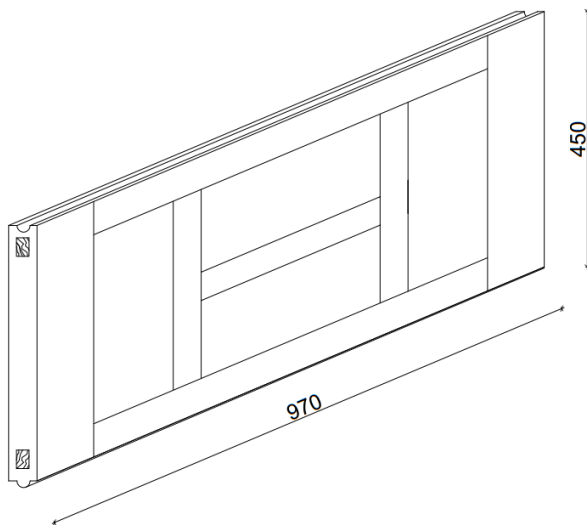
نمای از پله ارسی در حال بلند کردن توسط یک طفل خانه در مرادخانی

- عرض پله های کلکین ۹۷ سانتی
- ارتفاع پله ۴۵ سانتی
- ضخامت پله ها اکثراً ۳ الی ۵ سانتی
- پله ها دارای جری و جوک نیز میباشد. (۴)

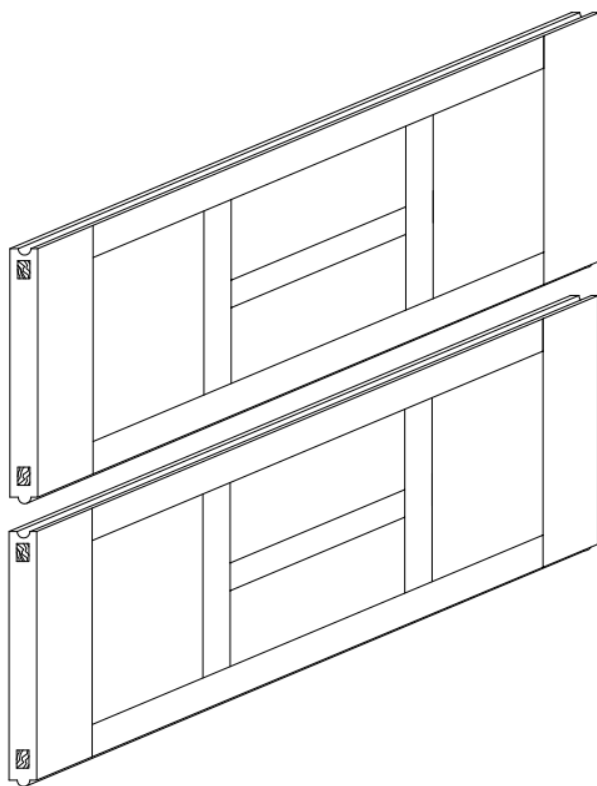


نمای داخلی کمان ارسی با قسمت جمع شونده پله ها در مراد خانی

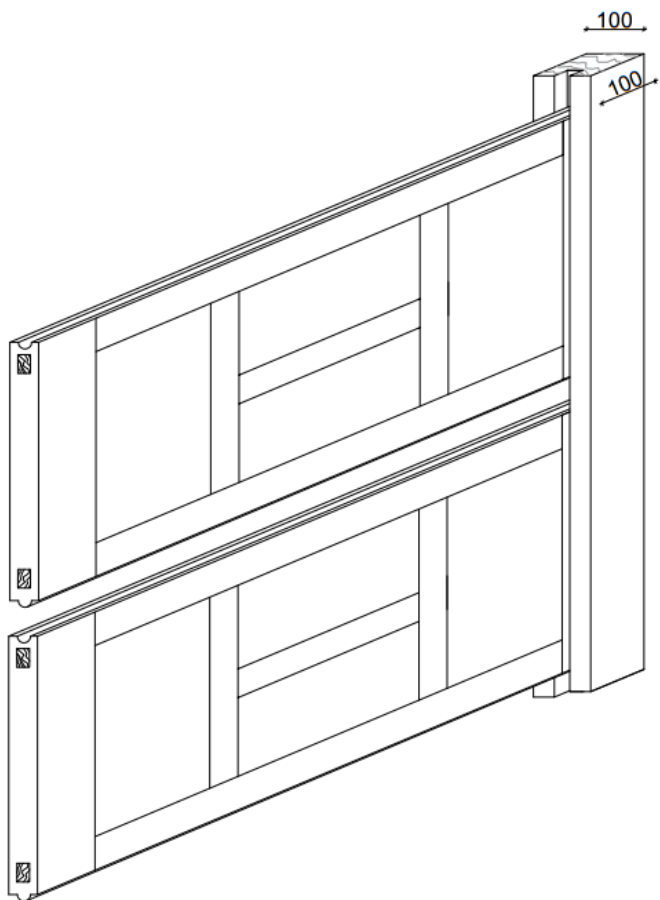
50.



سه بعدی یکی از پله های ارسی خانه طلوس



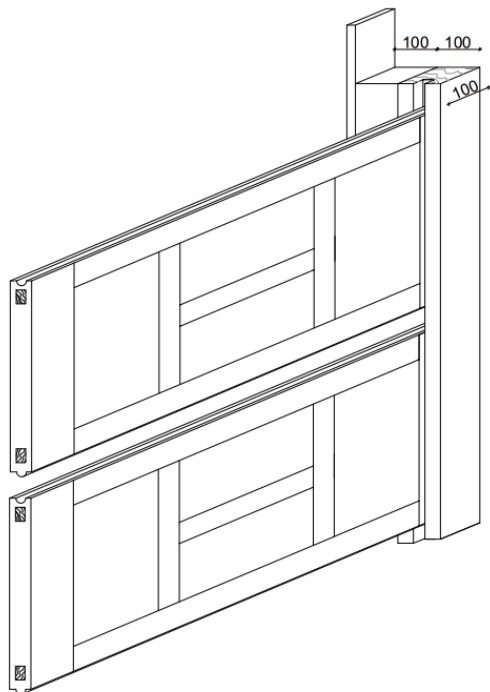
سه بعدی پله های ارسی خانه طلوس



سه بعدی پله با چوکات ارسی خانه طاوس



تصویری یکی از قسمت های با لایی پله ها که دارای
جری یا فرورفتگی در قسمت وسطی آن میباشد (مرادخانی)



سه بعدی پله با چوکات ارسی و قسمت
جمع شونده پله درخانه طاوس



نمای داخلی کمان ارسی با قسمت جمع شونده پله ها در مراد خانی

- قسمت بالایی دارای شبکه
- ارتفاع تمام ارسی ها ۱۹۰ سانتی با دیکور کمان مانند آن به نظر میرسد.
- اما ارتفاع بازوی دو طرف یا چوکات ارسی الی شروع کمان ۱۱ سانتی است. (۴)



تصویر عمومی از ارسی های خانه طاوس
با نقش و نگار (دید از سمت حویلی)



تصویری قدیمی از شکل طاوس در ارسی ها



تصویری جدید بعد از پاک کاری از شکل طاوس در ارسی ها
(بعد از باز سازی)

ارتفاع مجموعی این چوب کاری تهکوی از فرش زمین موجوده
 حویلی الی پوشش تهکوی ۶۰ سانتی متر میباشد.
 ارتفاع داخلی تهکوی ها اکثراً ۱۹۰ سانتی یعنی از فرش تا زیر
 چت منزل اول میباشد . (۴)



تصویری از جالی کابلی که از چوب به شکل زیبا کند نکاری گردیده است

۲-۲- دهلیزهای بدون دروازه

دهلیز های باز عموماً در خانه های که دارای ارسی است دیده میشود ، این دهلیز ها دارای عرض کمتر از ۲ متر داشته و در بعضی از خانه ها به ۱۲۰ سانتی نیز میرسد.

زینه های منزل دوم و بام بوتی نیز در قسمت آخر دهلیز ها به شکل دایروی به دور چوب گول قایمه که به زمین محکم شده است نیز وجود دارد.

در اکثر آ این دهلیز ها ۲ الی ۳ خیز زینه برای استفاده فرش منزل که اکثر آ دارای تهکوی کم ارتفاع ساخته و به مشاهده میرسد.

خیز زینه مانند زینه های بین منزل دارای ارتفاع ۲۰ الی ۲۵ سانتی بوده و در قسمت زیر پت جالی چوبی غرض تهویه و روشنایی برای منزل تهکوی در نظر گرفته شده است.

اتاق ها از دهلیز ها راه داشته و دروازه های آن که دارای دو پله چوبی است به طرف داخل اتاق ها باز میشود.

این دهلیز ها در شروع یا آغاز دارای چوکات چوبی بوده که در آن کندنکاری های زیبا نیز دیده و در قسمت بالایی آن روشنی انداز دارای شیشه نیز دیده میشود. مگر در بعضی از ساختمان ها دارای چوکات ساده تا زیر سقف بوده و هیچ نوع کندنکاری و یا تزیین در روی چوکات دیده نمی شود. (۴)



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در سرای بزرگ مراد خانی



تصویری از قسمت دهلیز بدون دروازه در مراد خانی



تصویری راه زینه از خانه ره‌ایشی درکوچه وکیل سلیمان (باغ قاضی)

۲-۳- کلکین ها

کلکین های قدیمی که دارای قدامت بیشتر از ۳۰۰ سال دارد در بسیاری از مناطق شهر کهنه کابل به مشاهده رسیده که از جانیی با اقلیم سرد زمستان غرض داخل شدن نور و آفتاب هم خوانی دارد.

این کلکین ها دارای چوکات ثابت و پله های باز شونده دارد که اکثرآ دارای ۲ پله ولی در یگان ساختمان ها دارای پله های دوگانه به دوطرف چوکات کلکین ها نیز به مشاهده میرسد.

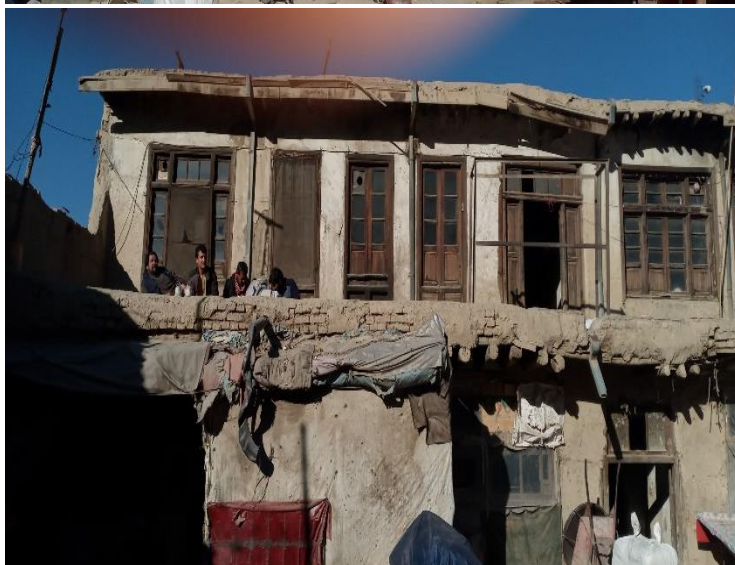
چوکات ها معمولاً در قسمت بالایی دارای چوکات های کوچک و شیشه دار بوده که برای روشنایی از آن استفاده میشود.

پله ها نیز به چوکات های کوچک تقسیم بندی که در قسمت پایین آن تخته های از چوب ارچه به مشاهده رسیده که مانع شکستن و افتادن اطفال در نظر گرفته شده ولی در قسمت های بالایی آن شیشه دیده میشود.

کلکین ها دارای زیرانه یا کرسی بوده و ارتفاع آن در مناطق مختلف شهر کهنه متفاوت است.

این ارتفاع اکثرآ ۴۰ سانتی بوده ولی در بعضی خانه ها ارتفاع آن به ۶۰ سانتی نیز میرسد که در وقت استفاده و تکیه کردن به بروی بالشت ها خیلی راحت میباشد.

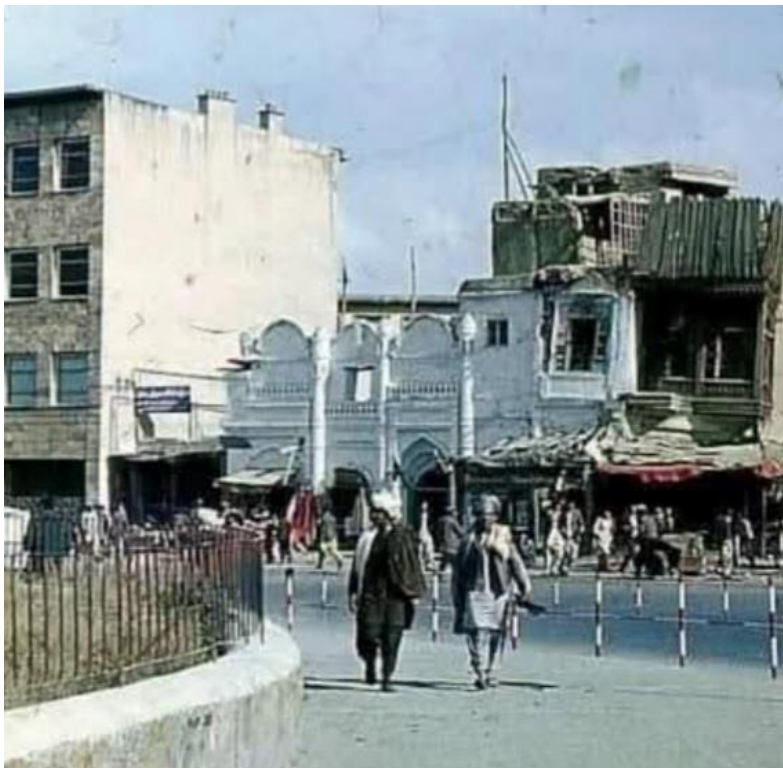
عرض کلکین ها متفاوت ولی ارتفاع اکثرآ به ۲ متر میرسد که از چوب ارچه وطنی توسط نجاران ماهر وقت تهیه و نصب گردیده است. (۴)



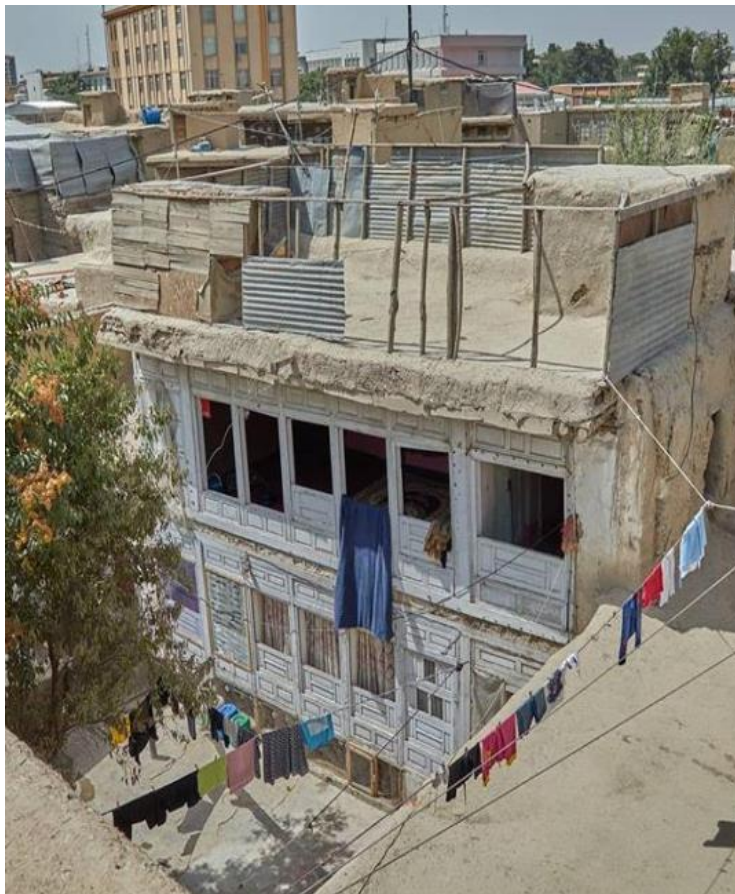
تصاویری از کلکین ها در خانه قدیمی واقع چنداول



تصویری از کلکین های خانه قدیمی واقع چنداوول



تصویری از کلکین های خانه رهائشی در جاده خیابان مرادخانی



تصویری کلکین های یکی از حویلی ها در مراد خانی



تصویری از کلکین ها در کوچه مکتب مراد خانی



تصویری از کلکین ها در یکی از خانه های مرادخانی



تصویری از کلکین ها در خانه محترم غلام جیلانی که دارای قدامت بیشتر
از ۳۰۰ سال می باشد



تصویری از کلکین ها در ساختمان های سنگ تراشی



تصویری از کلکین ها در ساختمان های سنگ تراشی



تصویری از کلکین در خانه رهائشی کوچه وکیل سلیمان



تصویری از کلکین درخانه ره‌ایشی کوچه وکیل سلیمان



تصویری از کلکین ها در خانه رهايشی کوچه وکیل سلیمان (باغ قاضی)

نتیجه گیری

بعد از مطالعه دقیق ارسی ها و دهلیز های بدون دروازه در مناطق گرمسیر کشور رایج بوده و من خودم آنرا در قریه بولان سفلی و منطقه چهار باغ ولسوالی قرغه یی و لایت لغمان دیده و به خوبی به خاطر دارم.

زیرا این ولسوالی یکی از ولسوالی های گرمسیر ولایت لغمان بوده که در آن کوشش به عمل آمده تا در جلوگیری گرما را ساختمانها دیوار های سالت و بدون کلکین ها استفاده شده است.

دو و یا چند خیز زینه در شروع و داخل دهلیز باز مانند مرادخانی در نظر گرفته شده و زینه های منزل دوم یا راه بام هم در آخر دهلیز به شکل مدور موقعیت دارد.

از جانبی دیگر مراد خانی و بعضی از قسمت های شهر کهنه کابل بعد از انتقال پایتخت از کندهار به کابل رشد نموده و شاید این سبک معماری از کندهار که دارای اقلیم گرم است توسط معمار مراد خان یکی از معماران مشهور وقت خود بود، انتقال یافته باشد.

ارسی ها با معماری اصلی شهر کابل که دارای اقلیم سرد و نیاز به کلکین های بزرگتر جهت انتقال نور خورشید است مطابقت ندارد.

از جانبی هم این ارسی ها با قدامت ۲۵۰ سال قبل بوده ولی کلکین های شیشه دار دارای قدامت بیشتر از ۳۰۰ سال است که در خانه

های شور بازار، عاشقان و عارفان، شهر آرا، بی بی مهر و هم
در بعضی از خانه های مرادخانی به چشم میخورد. (۴)

ماخذ

- ۱- معماری گل و چوب (شهر کهنه کابل) / جلد اول
نوشته: داکتر مهندس حشمت الله اتمر / سال چاپ - ماه حمل-
۱۴۰۱ هجری شمسی / مطبعه لاجواب / کابل / افغانستان.
- ۲- معماری گل و چوب (شهر کهنه کابل) / جلد دوم
نوشته: داکتر مهندس حشمت الله اتمر / سال چاپ - ماه ثور -
۱۴۰۱ هجری شمسی / مطبعه لاجواب / کابل / افغانستان.
- ۳- معماری گل و چوب (شهر کهنه کابل) / جلد سوم
نوشته: داکتر مهندس حشمت الله اتمر / سال چاپ - ماه
جوزا - ۱۴۰۱ هجری شمسی / مطبعه لاجواب / کابل /
افغانستان.
- ۴- تحقیقات میدانی

فست کتاب های اپ شده

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایی (برای اساتید انستیتیوت های تخنیکي و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تخنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)
۸. معماری شهر کابل (بی بی مهر و)
۹. افغانستان در قرن تکنالوژی
۱۰. زونبندی اقلیم و زلزله افغانستان
۱۱. صدقه جاریه / دنیای انجینری
۱۲. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت جلد اول (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۳. داستان حقیقی با مقیاس معماری
۱۴. فرار از کشور- با تصاویر مستند
۱۵. نقش دانشمندان مسلمان در فن معماری و مهندسی
۱۶. پخسه در افغانستان
۱۷. بنیا نگذاری اولین مساجد توسط افغانها در آسترلیا

-
۱۸. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد دوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۱۹. منار جام - الهامی برای قطب منار
۲۰. آموخته های ناب از طراحی تا نظارت
جلد سوم (۱۹۹۰ الی ۲۰۲۱)
۲۱. جام یا کلیان (کلان)
۲۲. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد اول
۲۳. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد دوم
۲۴. معماری گل و چوب (معماری شهر کهنه کابل) جلد سوم
۲۵. چپر ته چي قانون نه شته (گېوډي د افغانستان په معمارۍ کې)
۲۶. مېرڼه جوما تونه ،، پخوا او نن ،،
۲۷. هله جور کو (نی پخسه - مقاوم زلزله)
۲۸. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مساجد)
۲۹. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش مکاتب)
۳۰. هنر و صنعت چوب در مرادخانی
۳۱. هنر و پیشه حکاکي - زرگری در مرادخانی
۳۲. هیچ (چهل داستان واقعی)
۳۳. معماری اصیل شهر کابل
- (تشریح مورخ ۱۷ ماه میزان سال ۱۴۰۱ پوهنتون پولی
تخنیک کابل)
۳۴. ۴۰- چهل

-
۳۵. مجنون او گلچین (پښتو ناول)
۳۶. در جستجو (ناول به زبان دری)
۳۷. تفاوت ها تفاوت می آورد (کتاب تصویری)
۳۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد اول)
۳۹. برف ها آب میشود
۴۰. رسم و تخنیک (گامی به سوی دنیای انجیری) جلد سوم
۴۱. آرزو و امید (ناول به زبان دری)
۴۲. بودا ښکاري (پښتو ناول)
۴۳. نامنوني ژوي (پښتو ناول)
۴۴. د اسلامي معمارۍ پيل
۴۵. حیوانات شوخ (ناول به زبان دری)
۴۶. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم
(جلد دوم)
۴۷. د شپېلۍ مینه (مه ینه) په کچه گړۍ کې (پښتو ناول)
۴۸. حشمت خان د کلا معماري
۴۹. د افغان الک او آذري جلی مینه (پښتو ناول)
۵۰. د وچو بڼونه او پارکونو معماري
۵۱. د یوې ښونکې مینان په یوه ټولگي کې (پښتو ناول)
۵۲. د ژرنده گړي ماما مینه (پښتو ناول)
۵۳. په اسلامي نظام کې ودانيز پرمختگ
۵۴. شپنه ادې (پښتو ناول)
۵۵. بي زده کړې پوی (پښتو ناول)
۵۶. د مینې تاو (پښتو ناول)

-
۵۷. (BIM) په خپله ژبه - په نړۍ کې تر ټولو نوې او ګړندۍ ګړنلاره د معمارانو او انجینرانو (انجینرانو) له پاره
۵۸. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد سوم)
۵۹. سیدو او عیدو - د کوشنیوالي خواره ملګري (پښتو ناول)
۶۰. د یوې میاشتي ناولي (پښتو ناول)
۶۱. دڅاڅکو هار (د یوه سړی لنډې کیسې)
۶۲. د کابل ښار اصلي معماري (مراد ځانی)
۶۳. کوشنی سوداګره (پښتو ناول)
۶۴. د کابل ښار معماري - بي بي مهرو
۶۵. سرغندوی (ناب، مشهور) پوډري
۶۶. ډارونکی سپلاډ (پښتو ناول)
۶۷. خواریکښ قاضي (پښتو ناول)
۶۸. د پخوانیو جوماتونو توپیر د نن سره
۶۹. د مور وژونکی (قاتل)، (پښتو ناول)
۷۰. د مور مېړه (پښتو ناول)
۷۱. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم (جلد چهارم)
۷۲. لېونی ملا (پښتو ناول)
۷۳. ځوان شهید (پښتو ناول)
۷۴. توده برستن (پښتو ناول)
۷۵. نورک اکا (پښتو ناول)
۷۶. غریبک (پښتو ناول)
۷۷. د ژوند خوړې او ترڅي (پښتو ناول)
۷۸. الماء [دیارلس کلنه فلسطینی انجلی تر نړېدلي ودانۍ (پښتو ناول)]
۷۹. مجموعه از دروس دینی مولوي صاحب خیرالله مخدوم

- (جلد پنجم)
۸۰. ادبي لښتې / خمچه های ادبی
۸۱. د ښاروالۍ کارېگر (پښتو ناول)
۸۲. د خاورو لاندې ښار (د عینک مسو کان ته څېرمه)
۸۳. شهرى زیر خاک (نزدیک معدن مس عینک)
۸۴. ساختمان های کانتینری
۸۵. کانتینري ودانۍ
۸۶. Architecture of Buddhist temple in Kabul city
۸۷. ښکلی هوښی (پښتو کیسه)
۸۸. خړه بیزو (پښتو کیسه)
۸۹. سور تنور (پښتو ناول)
۹۰. سپین کار غه (پښتو داستان)
۹۱. لپونۍ لېوه (پښتو داستان)
۹۲. بندي مرغه (پښتو داستان)
۹۳. بي وخته سېلاب (پښتو ناول)
۹۴. ملا نصرالدین سره د دوکي پایله (پښتو ناول)
۹۵. د پوی بهلول غوره پرېکړه (پښتو داستان)
۹۶. د کابل ښار لمړي گمرک اداري ودانۍ معماري
۹۷. ناکامه مینه (پښتو ناول)
۹۸. سنگلاخ دره او معماري
۹۹. عشق در کانتینر ها (ناول به زبان دری)
۱۰۰. مادل اندازه گیری اسلامی
۱۰۱. په گاونډ هېواد کې زړه بایلل (پښتو ناول)
۱۰۲. بازی ها و سپورت های محلی مردم افغانستان - جلد اول
۱۰۳. منار های غزنی - گذشته و حال
۱۰۴. توري چشمي (عینکي) پښتو ناول
۱۰۵. د چک ولسوالۍ نه (۹) برجه کلا

-
۱۰۶. د یوې شپې ناوې (بهرنی پښتو ناول)
 ۱۰۷. ښکلا (پښتو ناول)
 ۱۰۸. د نارنج غونډۍ
 ۱۰۹. د چوکي دهقان (بزگر، کروندگر)
 ۱۱۰. مشّت نمونه خروار
 ۱۱۱. قلعه برگد عبدالاحمد خان
 ۱۱۲. قلعه بلند کلوله پشته
 ۱۱۳. منار غزنی الهامی برای منار جام
 ۱۱۴. د افغانستان تاریخي کلاگانو ته، یوه لنډه کتنه
 ۱۱۵. د کونړ (کنړ) کلي والي ودانۍ او وروستۍ زلزله
 ۱۱۶. در آرزوی انجنیر شدن
 ۱۱۷. پانه ژپړه شوه (پښتو ناول)
 ۱۱۸. توکي، ټکالي/ لمړی توک
 ۱۱۹. روسی اینګور (پښتو ناول)
 ۱۲۰. برگشت (ناول به زبان دری)
 ۱۲۱. د ژوند یادونه / خاطرات زندگی
 ۱۲۲. یک بام و دو هوا در معماری شهر کهنه کابل

فست کتاب های تحت کار

۱. هنر خطاطی و میناتورى در مراد خانى
۲. هنر کلالى در مرادخانى
۳. بى وخته باران (ناول)
۴. د ژوند پای (ناول)

در صورت وقت و امکان

۱. پخسه در افغانستان (به زبان انگلیسی)
۲. تاریخ معماری افغانستان
۳. حویلی های آسمان خراش
۴. ارتباط گذشته، حال و آینده در معماری
۵. استعداد، سرعت و اقتصاد در معماری افغانستان
۶. شیطان چراغ
۷. خاطره ها

Idiomatic

**In the architecture of Kabul
old city**

Written by:

PHD Architect Hashmatullah Atmar

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English